

Rozhýbaný kraj

December / 2019

Pokoj a lásku do každého domu

Košický samosprávny kraj pre vás vo vianočnom čase pripravil desiatky podujatí, ktorými si môžete spestriť sviatky. V decembrovom čísle krajských novín sa dozviete aj to, aké tradície dodržiavajú počas Vianoc ľudia na Gemeri, Zemplíne, Above či na Spiši.

Na dobrej ceste

Je tu vianočné obdobie a ľudia majú rôzne prania. Tí najmenší si budú želať nové hračky a zážitky, ich rodičia azda, aby ich deti mali dobrú školu a budúcnosť. Niektorí si budú želať zimné radovánky, o ich bohatstve v našom kraji si prečítate v tomto čísle. Tí najstarší z nás si budú želať najmä zdravie pre seba a veľa síl do života, ktorý vie byť občas veľmi ťažký. Vidíte tu líniu? Od materiálnych statkov po tie trvalejšie hodnoty. Taký je kolobeh života.

Myslím na to vždy, keď na Vianoce zhasínam svetlo vo svojej kancelárii a idem k štedrovečernému stolu. Myslím na ľudí, ktorí sviatočné dni strávia v práci, častokrát veľmi ťažkej - vodičov v doprave, stavbárov opravujúcich cesty a mosty, opatrovateľov. Vážme si ich obetu. My všetci v tomto kraji si môžeme vychutnať štedrú večeru práve vďaka nim a ich nasadeniu.

V sviatočných dňoch sa mnohí z vás vydajú za svojimi rodinami. Či už pôjdete autobusom alebo po krajských cestách, mám pre vás dobré správy pod stromček. Podarilo sa nám zmobilizovať naše sily a z roka na rok opravujeme viac a viac kilometrov krajských ciest, ktorých žalostný stav sa tu dlhé roky obchádzal. Nehovoriac o mostoch, ten za Krivošťanami pri Strážskom nám tento dlh z minulosti tvrdo pripomenul. Preto ich budúci rok opravíme viac ako dvadsať. Máme tiež nové autobusy a celé spektrum nových služieb v autobusovej doprave. Cesty a doprava zostanú mojou budúročnou prioritou.

Ďakujem, že nám v našom snažení stále pomáhate. Veselé Vianoce a rozhýbaný nový rok 2020 všetkým východniarom!

Ďakujem, že nám pomáhate v našom snažení.

Rastislav Trnka

predseda KSK
rastislav.trnka@vucke.sk

Obsah

Stúpa počet opravených ciest

Rozhovor s Radoslavom Drábom

Roky pomáha najzraniteľnejším v našej spoločnosti. Podáva pomocnú ruku rodinám v kríze, či deťom z detských domovov. Stojí za organizáciou Úsmev ako dar, je členom správnej rady Nadácie DeDo. Vďaka nemu funguje Centrum pre obnovu rodiny Dorka a Sociálny dom sv. Norberta v Jasove, aktuálne pomáha budovať Vincentinum v Košiciach-Šaci. Je čerstvým držiteľom Ceny predsedu Košického samosprávneho kraja.

str. 3 - 4

Košický samosprávny kraj v roku 2019 pridal tempo v opravách ciest. Podarilo sa opraviť 88 kilometrov, čo je o 64 kilometrov viac, ako pred dvoma rokmi. V budúcom roku budú pre župu prioritou rekonštrukcie mostov. Rozpočet kraja ráta s opravou 22 mostov. Mimo nich budú riešené mosty konštruované z nosníkov typu Vloššák. Ak mimoriadne kontroly, ktoré kraj realizuje, preukážu, že sú v havarijnom stave, ich rekonštrukcia bude riešená prioritne.

str. 9

Župa pridáva nové autobusy a služby

Spustili sme službu Autobusy na zavolanie, čím pomôžeme obyvateľom odľahlejších obcí v našom kraji. Okrem toho, počas víkendov a štátnych sviatkov pridávame štyri nové páry spojení medzi Košicami a Rožňavou. Zároveň ďalšie klasické prímestské spoje medzi Sobrancami a Košicami meníme na expresné. Cesta medzi týmito mestami sa tak skráti o 15 minút. V roku 2020 zrýchlime pravidelnú autobusovú dopravu, čo znamená rýchlejšiu prepravu a úsporu času cestujúcich.

str. 10

Rozhovor

s Radoslavom Drábom

“
“
Prajem si, aby sme
na ľudí v núdzi
nemysleli len počas
Vianoc

Radoslav Dráb hovorí o tom, v čom je východoslovenská pobočka Úsmevu ako dar, ktorej šéfuje, iná než ostatné a čo ho teší a trochu mrzí na ochote Slovákov pomáhať ľuďom v núdzi.

Na dverách máte napísané, že ste najprogresívnejšia pobočka Úsmevu ako dar. Čo to znamená?

Pobočky na Slovensku majú rôzne hodnotenia, ktoré skúmajú ich inovatívnosť. My v tomto merítku patríme k najlepším. Musíme byť, kvôli prostrediu, v ktorom pôsobíme. Východ je oproti západu diametrálne odlišný. Najmä chudobou, a tým pádom aj klientmi, ktorým pomáhame. Takže musíme byť progresívni, inak by sme im nevedeli pomôcť.

Kto sa najčastejšie uchádza o vašu pomoc?

Ľudia, ktorí majú problém s chudobou. Nemajú kde bývať, sú bez práce. Kvôli chýbajúcim peniazom sa nedokážu postaviť na nohy a ešte sa aj zadlžujú. Začarovaný kruh, v ktorom žijú, je tak stále väčší. Naši klienti majú často problém so závislosťami. Hlavne alkoholom, drogami a gamblingom.

Je na východe tento problém vypuklejší ako v iných častiach Slovenska?

Som presvedčený, že áno. Podľa odhadov neziskovníkov sa v centre mesta, na stanici a priľahlom okolí pohybuje okolo 140 detí, ktoré žobru a sú bez domova. Nikde inde nie je toto číslo také vysoké.

Kvôli tomu, že sa v porovnaní s vašimi kolegami v iných kútoch Slovenska musíte viac venovať chudobným, poskytujete iný rozsah služieb než oni?

Áno. Preto máme spomedzi všetkých pobočiek Úsmevu ako dar najviac terénnych a špecializovaných sociálnych pracovníkov. Tí sú prvými, ktorí prichádzajú do kontaktu s ľuďmi hľadajúcimi pomoc. Musím podotknúť, že týchto kolegov by sme nedokázali mať bez financií Košického samosprávneho kraja.

Košická župa financuje časť alebo celú službu vašich pracovníkov, ktorí v pomáhajú ľuďom v núdzi?

Celú službu. Kompletný náklad spojený so špeciálnym sociálnym poradenstvom. Vďaka tomu môžeme zaplatiť dve kolegyné v Košiciach a jednu v Spišskej Novej Vsi.

Ako pomáhate rodinám, ktoré vyhľadajú vašu pomoc?

Najprv im dáme strechu nad hlavou. Vďaka veľkej podpore župy prevádzkujeme sieť krízových centier Dorka, v ktorých vieme v ktorúkoľvek dennú aj nočnú hodinu ubytovať klientov. Potom riešime ďalšie problémy rodiny. Hlavne tie, ktoré súvisia so zdravím, prácou a vzdelaním.

“
“
Zatiaľ vidíme,
že na Slovensku
sme dobrí ľudia.

Ak majú rodičia kde bývať, je pre nich problém nájsť si prácu kvôli chýbajúcej kvalifikácii či strateným pracovným návykom...

Nielen kvôli nim. Predstavte si chudobnú ženu, ktorá chce pracovať v kuchyni v nákupnom centre. Bežne tam niekoho hľadajú. Keď však nemáte aspoň 120 eur, tak sa tam nedostanete. Potrebujete byť oblečený do biela od hlavy po päty. To niečo stojí. Potom potrebujete 26 eur na mesačník, aby ste sa mohli dostať do práce. Musíte si vybaviť preukaz o takzvanom „hygienickom minime“, ktorý stojí 80 až 90 eur. Bez toho všetkého nemôže žena nastúpiť do práce. Preto jej tieto peniaze pozháňame.

Odkiaľ získavate zdroje na takúto pomoc?

Častokrát sú to vyžobrané peniaze. Z verejných zbierok alebo tých, ktoré robíme v uliciach mesta a od individuálnych darcov.

Ako sa v priebehu rokov vyvíja ochota ľudí darovať peniaze na pomoc druhým?

Zatiaľ vidíme, že na Slovensku sme dobrí ľudia. Vieme sa podeliť, sme spolupatriční. Vidím to a všetkým za to ďakujem.

Aké formy podpory sú pre vás popri tej finančnej najcennejšie?

Po chvále musím vyjadriť trochu obavu z toho, že sa v našej spoločnosti vytráca dobrovoľníctvo. Pamätám si, že pred dvadsiatimi rokmi sme mali stovky nadšených dobrovoľníkov. Dnes je náročné získať jedného funkčného človeka, ktorý by niekomu alebo nám pomáhal bez nároku na odmenu.

Úsmev ako dar sa venuje aj pomoci deťom v detských domovoch a mladým ľuďom bez rodičov. Stíhate tieto aktivity aj v kraji?

Samozrejme. Pomáhame deťom rôznymi formami. Naši dobrovoľníci v detských domovoch u nich vzbuďujú záujem o umenie, kultúru, šport, čím im uľahčujú socializovanie sa v kolektíve. Pomáhame im získať vzdelanie a nájsť si prácu aj po opustení detského domova. Našou hlavnou snahou je však to, aby sa tam deti nedostali. Preto podporujeme fungovanie náhradných rodín. Stavíme a pomáhame udržiavať centrá pre pomoc deťom, rodinám a mladým.

Akú pomoc najviac potrebujete v čase Vianoc?

S prichádzajúcou zimou k nám prichádza stále viac ľudí. Potrebujeme zariadiť, aby nemrzli a mali pokryté základné potreby. Sme vďační za hygienické potreby, potraviny, peniaze a všetky základné veci, ktoré ľudia potrebujú. Pri slove „potrebné veci“ by som sa rád pristavil. Darcovia nám tu často nechávajú to, čo už nepotrebujú. Napríklad nám niekto zavolá a hovorí: mám detský vrtuľník bez vrtule, zide sa vám? Alebo starý nábytok, ktorý sa rozpadáva a ľudia sa ho chcú zbaviť. Naši klienti však potrebujú presne to isté, čo všetci ostatní. Funkčné hračky, posteľ a nábytok, ktoré sa dajú používať. Ten istý šampón, zubnú kefku, potraviny...

Máte nejaké špeciálne vianočné pranie?

V našom prípade si veľmi želim, aby si ľudia všimli svoje okolie, ktoré potrebuje pomoc nielen okolo 24. decembra. Prajem si, aby dopriali našim klientom Vianoce aj v marci, apríli či júli. Pretože ľudia, ktorí zápasia s chudobou, potrebujú pomoc vždy, počas celého roka.

Župné peniaze pôjdu najmä do školstva

Košický kraj bude v roku 2020 hospodáriť s rozpočtom vo výške 263 miliónov eur.

Opatrenia NR SR a vlády budú stáť kraj 12 miliónov eur

Rozpočet kraja v roku 2020 bude „chudobnejší“ o približne 12 miliónov eur. Dôvodom sú viaceré opatrenia Národnej rady SR a Vlády SR. Prvým je zvýšenie nezdaniteľnej časti základu dane z príjmov fyzických osôb, ktorý župu na strane príjmov oberie o zhruba 6 miliónov eur. Ďalších 4,5 milióna eur bude stáť zvýšenie tarifných miezd zamestnancov vo verejnej správe. Župa zamestnáva vo svojich organizáciách viac než 6-tisíc ľudí, pričom nárast tarifných miezd od 1. januára 2020 predstavuje 10 percent. Príspevok na rekreáciu zamestnancov môže vyjsť župu až na 1,5 milióna eur. Závisieť to bude od toho, koľko zamestnancov a v akej výške si nárok uplatní.

Poslanci Košického samosprávneho kraja schválili na decembrovom zasadnutí zastupiteľstva návrh rozpočtu župy pre roky 2020 až 2022. Kraj plánuje v budúcom roku hospodáriť s rozpočtom vo výške 263 miliónov eur. Najviac peňazí pôjde na stredné školstvo, autobusovú dopravu, cesty, mosty a sociálne služby.

Na výstavbu cyklistickej infraštruktúry, správu, údržbu a opravy ciest a mostov v kraji vyčlenila župa spolu 38 miliónov eur. Z vlastných zdrojov župy predstavujú najvyššiu položku mosty, ktoré boli dlhodobo zanedbávané. Kraj chce v budúcom roku opraviť 22 z nich. Osobitne budú riešené mosty konštruované z nosníkov typu Vloššák (ako napríklad zrútený most za Krivošťanmi). Ak mimoriadne kontroly, ktoré kraj v súčasnosti realizuje, preukážu, že sú v havarijnom stave, ich rekonštrukcia bude riešená prioritne. Na rekonštrukcie ciest sa z eurofondov plánuje vyčerpať takmer 10 miliónov eur.

Skoro polovica krajského rozpočtu pôjde do školstva. Okrem bežných opráv chce kraj v budúcom roku realizovať aj rekonštrukciu jedenástich budov župných škôl, vrátane obnovy stredných škôl v historickom centre Košíc. Naplánované sú aj rekonštrukcie piatich stredoškolských internátov. Položkou, ktorá pribudla v roku 2019, je šport. Milión eur popuťuje v budúcom roku na výstavbu troch športových areálov v Košiciach a v Michalovciach. Pribudnúť by mali aj dva skateparky.

Župa bude pokračovať v zlepšovaní sociálnych služieb. 33 miliónov eur je vyčlenených na prevádzku zariadení sociálnych služieb, pričom osem z nich prejde v budúcom roku opravou. Kultúrne zariadenia spadajúce pod župu si rozdelia 17 miliónov eur. Okrem nových expozícií, zbierkových predmetov či kníh sa návštevníci môžu tešiť na vynovené priestory divadla, múzeí či osvetových stredísk.

Návrh rozpočtu KSK na roky 2020 až 2022 nájdete na www.vucke.sk v sekcii Financie

Priority poslancov KSK

Martin Hrunka

nezávislý

Dôležité je stabilizovať a modernizovať regionálne školstvo, kultúru a šport. Je potrebné rozvíjať cestovný ruch na rekreáciu a oddych a rozvíjať aj pracovné príležitosti v regiónoch KSK. V regióne Sobrance vytvoriť vínu cestu Choňkovce-Tibava-Orechová-Priekopa, viac využiť potenciál Morského Oka, Lomu Beňatina a drevených kostolíkov Inovce a Ruská Bystrá. Je potrebné skvalitňovať bezpečnosť na cestách KSK, a to dobrou ponukou verejnej autobusovej dopravy a opravami ciest, okrem iných cesty Blatné Remety-Bunkovce, Bežovce-Záhor, Nižné Nemecké, Blatná Polianka.

Miloš Ihnát

nezávislý

Ako člen dopravnej komisie som rád, že cesta Kysak - Veľká a Malá Lodina je zrekonštruovaná. Budem podporovať súvislé opravy ciest v kraji a riešenie prašnosti v kameňolome Hradová. Podporujem sociálnu politiku kraja a pomoc zdravotne odkázaným. Je dôležité budovať cyklotrasy, riešiť premostenie rieky Hornád pre peších v časti Kostolany nad Hornádom, podporovať a rozvíjať kúpeľné obce (Byšta, Sobrance, Borda), podporovať eko dopravu aj rozvojové projekty, ako vrt v Čižaticiach. Som rád, že aj na základe môjho návrhu bol na stredných školách vytvorený odbor mäsiar a zvyšuje sa záujem žiakov o duálne vzdelávanie.

Peter Huba

OLANO, SaS, KDH, NOVA

Presadzujem investičné projekty v školskej, športovej a dopravnej infraštruktúre. Ide najmä o modernizáciu škôl, rekonštrukciu ciest a mostov, či výstavbu hokejovej a atletickej haly v Košiciach. Medzi moje priority patrí aj zvýšenie transparentnosti a hospodárnosti pri nakladaní s verejnými prostriedkami v kraji. Preto sa zasadím o prijatie nového systému poskytovania dotácií založenom na odbornom hodnotení projektov a uplatnení územného princípu pri prideľovaní dotácií, ktorý povedie k rozvoju všetkých okresov kraja.

Ján Jakubov

SMER-SD

Mojou prioritou je snaha o zabezpečenie rovnomerného prerozdelenia finančných prostriedkov, s dôrazom na najmenej rozvinuté okresy kraja. Popri zabezpečení základných kompetencií KSK, ako je obnova a oprava ciest, kontrola, údržba a oprava mostov, skvalitňovanie sociálnych služieb, kladím dôraz na podporu a rozvoj turistického ruchu s cieľom zatraktívniť náš kraj a využiť jeho prírodné krásy a históriu, čo by znamenalo väčšiu návštevnosť turistami. To pomôže rozvoju malého a stredného podnikania a zlepšeniu životných podmienok našich občanov.

Novinky zo Zastupiteľstva KSK

Poslanci Košického samosprávneho kraja rokovali poslednýkrát v tomto roku 9. decembra. Priebeh zastupiteľstva bol vysielaný online na facebooku KSK a na webovej stránke www.vucke.sk, kde bol dostupný aj program a materiály rokovania. Zastupiteľstvo je verejné a prístupné pre všetkých obyvateľov nášho kraja.

Najdôležitejšie témy z rokovania 9. decembra

V rámci rozpočtu schválilo zastupiteľstvo 2 500 000 eur na opravu mosta v Krivošťanoch pri Strážskom. Rozpočet zahŕňa aj náklady na dočasné premostenie, kým sa most v havarijnom stave opraví.

Poslanci KSK schválili rozpočet na rok 2020. Viac na str. 5.

Kraj založil prvý sociálny podnik, ktorý má podporiť zamestnanosť znevýhodnených osôb. Viac na str. 8.

Krajskí poslanci rozhodli o založení Nadácie KSK, ktorá bude môcť poskytovať dotácie aj fyzickým osobám v nepriaznivej životnej situácii.

Poslanci tiež schválili poskytnutie nenávratnej finančnej pomoci vo výške 100 000 eur mestu Prešov.

Najbližšie rokovanie Zastupiteľstva KSK sa uskutoční 24. februára 2020.

Kraj ocenil výnimočných učiteľov, športovcov aj osobností novembra '89

Ocenenie získalo 18 osobností a 2 kolektívy

Košický kraj udelil 14. decembra najvyššie verejné ocenenia za rok 2019. Ocenenie osobností Košického samosprávneho kraja 2019 v Štátnom divadle v Košiciach sa tento rok nieslo v znamení spomienky na 30. výročie Nežnej revolúcie. Cenu Košického samosprávneho kraja získal František Javorský, in memoriam, ktorý bol bývalým režimom odsúdený za „protištátne postoje“. V novembri '89 sa zapojil do organizácií štrajkov a spoluzakladal Verejnosť proti násiliu v okrese Spišská Nová Ves. Podobný príbeh má aj Marcel Strýko, ktorý získal Cenu predsedu KSK, in memoriam. Štátna bezpečnosť ho vypočúvala a sledovala od strednej školy. Bol lídrom košických štrajkov a odporcom mečiariizmu. Je držiteľom ceny

Biela vrana in memoriam a štátneho vyznamenania za celoživotné úsilie pri obrane demokracie. Cenu v Štátnom divadle prevzala jeho manželka. „**Tohtoročné oceňovanie osobností patrilo aj lídrom štrajkov v našom kraji, ktorí nevládali žiť sklúčením v socializme. Sám som z generácie, ktorá dostala šancu využiť všetky výhody demokracie. Vážim si preto odvahu tých, ktorí v '89 na námestiach riskovali všetko a vystrngali nám slobodnú krajinu. Aj ich zásluhou sa mohla spoločnosť pohnúť vpred,**“ povedal v príhovore predseda KSK Rastislav Trnka.

Košický kraj ocenil ďalších 16 jednotlivcov z oblasti kultúry, školstva, športu, zdravotníctva, vedy a výskumu aj verejného diania.

Po prvýkrát boli udelené Čestné ceny predsedu KSK. Toto ocenenie získala napríklad zakladateľka neziskovej organizácie Svetielko pomoci Miroslava Hunčíková, moderátorka Jana Hospodárová či choreograf Ondrej Šoth. Cenu predsedu KSK získal zakladateľ organizácie Úsmev ako dar v Košiciach Radoslav Dráb, hokejista Ladislav Nagy aj primárka Oddelenia detskej onkológie a hematológie DFN v Košiciach Natália Galóová. V hudobnom programe vystúpila ocenená skupina The Backwards a spevák Peter Pačut, imitátor Freddieho Mercuryho.

Zoznam všetkých ocenených nájdete na webovej stránke www.vucke.sk v sekcii Aktuality.

ilustračné foto

Sociálny podnik vráti nezamestnaných na trh práce

Výhody zo sociálneho podniku budú čerpať aj organizácie zriadené krajom. Nakúpia tu služby s minimálnou maržou.

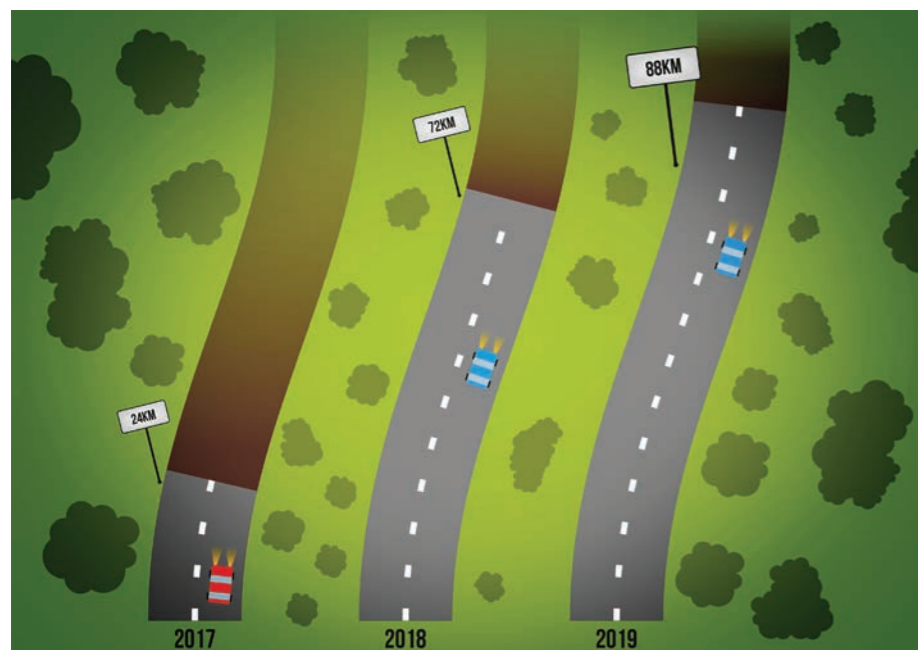
Absolventom Strednej odbornej školy technickej v Košiciach a Strednej odbornej školy v Kráľovskom Chlmci v nepriaznivej životnej situácii zvýšujeme šancu zamestnať sa. Kraj zriaďuje prvý sociálny podnik. V prvej polovici budúceho roka tu nájdete uplatnenie aj znevýhodnení absolventi škôl do 26 rokov, ktorí skončili školu pred menej ako dvomi rokmi a odvtedy neboli zamestnaní na dlhšie ako pol roka. Dávame tiež príležitosť absolventom nižšieho vzdelania ako stredné odborné, príslušníkom národnostnej

menšiny alebo obyvateľom najmenej rozvinutých okresov.

Odborné školy v Košiciach a Kráľovskom Chlmci sme vybrali do projektu na základe ich zamerania a existujúcej spolupráce s krajom. V pilotnej fáze má podnik potenciál zamestnať do 10 ľudí. Za výhodné ceny ponúkne stavebno-rekonštrukčné práce, maliarske a natieračské práce, drevárske práce, pomoc pri údržbe ciest II. a III. triedy či iné pomocné práce. Kraj celý zisk z podniku po zdanení reinvestuje.

Pri rovnakom type prác, ako bude ponúkať krajský sociálny podnik, sa priemerná marža na trhu pohybuje v závislosti od služby na úrovni 50 percent. Podnikateľský plán kraja počíta s maržou sociálneho podniku do 15 percent. Služby si budú môcť objednávať krajské sociálne zariadenia, školy, školské zariadenia, prípadne ďalšie subjekty v zriaďovateľskej pôsobnosti Košického samosprávneho kraja, ako napríklad Správa ciest KSK.

Stúpa počet opravených kilometrov ciest

Košický samosprávny kraj pokračoval v roku 2019 v opravách ciest II. a III. triedy. Opraviť sa podarilo takmer 88 kilometrov ciest, čo je oproti roku 2017 o 64 kilometrov viac. V jari bola dokončená napríklad oprava cesty medzi obcami Veľká a Malá Trňa, ktorú využívajú turisti prichádzajúci na Tokaj. Dokončená bola oprava 21 kilometrov dlhého úseku vedúceho od Malej Lodiny po Kostoľany nad Hornádom, ktorú v roku 2010 poškodili povodne. V lete sa začala rekonštrukcia cesty spájajúcej obce v okolí Zemplínskej šíravy. Zhotoviteľ tu v jari osadí ešte nové autobusové zastávky a dokončený bude priepust v obci Ruskovce. Nový asfaltový koberec potešil aj vodičov prechádzajúcich od Michaloviec cez Veľké Kapušany po Kráľovský Chlmec. V tomto roku sa začala opravovať aj cesta v Letanovciach, ktorá neprešla súvislou rekonštrukciou takmer polstoročie. Súčasťou opráv bude nový asfal-

tový koberec vedúci až po vstup do Národného parku Slovenský raj. Táto rekonštrukcia sa začala v lete a dokončená bude v budúcom roku. **„Mnohé z ciest v našom kraji boli dlhodobo iba „plátané“. Tento rok sme sa rozhodli najkritickejšie úseky opraviť tzv. veľkoplošnými vysprávkami, čo znamená, že v rámci vyčlenených bežných výdavkov sme opravili súvislé úseky ciest. Takýmto spôsobom sme opravili celkovo 34 kilometrov ciest v Košickom kraji,“** informoval predseda KSK Rastislav Trnka. Veľkoplošné vysprávky realizoval kraj napríklad v obci Sady nad Torysou, v Opátke, vo Vyšnom Nemeckom, v Kluknave, Herľanoch, Kazimíri, Príbeníku, v Sečovciach v smere na Veľký Ruskov aj v obci Rudná v smere na Rožňavu. Celkovo bolo veľkoplošnými vysprávkami opravených 31 úsekov ciest.

V budúcom roku župa opraví 22 mostov

V roku 2019 ukončil kraj opravu piatich mostov – vo Veľkých Raškovciach, v Nižnej Myšli, v Družstevnej pri Hornáde, v Brzotíne a pred Veľkou Lodinou. Ich rekonštrukcia stála krajskú kasu viac než milión eur. V budúcom roku budú dokončené opravy ďalších troch mostov, a to v obci Kováčová, Hnilčík a Olcnavá. V roku 2020 sa v rámci dopravy zameria kraj práve na opravy mostov. V schválenom rozpočte sa ráta s opravou 22 mostných objektov. Mimo nich budú riešené mosty konštruované z nosníkov typu Vloššák. Ak mimoriadne kontroly, ktoré kraj realizuje, preukážu, že sú v havarijnom stave, ich rekonštrukcia bude riešená prioritne. Takúto konštrukciu má aj most za Krivošťanmi pri Strážskom, ktorého časť sa v októbri zrútila. Na jeho rekonštrukciu vyčlenila župa 2 500 000 eur. Do ukončenia jeho komplexnej opravy bude v Krivošťanoch osadené dočasné premostenie, vďaka ktorému nebudú musieť vodiči obchádzať Strážske 30 kilometrov.

Na čo sa môžete tešiť v autobusovej doprave

Autobusmi na zavolanie obslužíme odľahlejšie obce

Spustili sme službu Autobusy na zavolanie. Pomôžeme obyvateľom odľahlejších obcí Hažín, Koňuš, Kašov, Malá Trňa, Byšta, Vojka, Petrikovce, Bretka, Hincovce, Slančík. Služba zároveň ušetrí peniaze kraja a čas tým cestujúcim, ktorí musia počas jazdy absolvovať zachádzku aj do dedín, kde nepristúpi žiaden pasažier. Požiadavku na zachádzku treba nahlásiť dopravcovi telefonicky minimálne 60 minút pred štartom autobusu. So spoločnosťou **eurobus, a. s.** sa môžete dohodnúť na telefónnom čísle **0915 752 224**, zachádzku autobusov **ARRIVA Michalovce, a. s.** na čísle **056 6880 353**.

Zlepšujeme dopravnú obslužnosť počas voľných dní

Počas víkendov a štátnych sviatkov sme pridali štyri nové páry autobusových spojení medzi Košicami a Rožňavou. Vo viacerých prípadoch budú mať nadväznosť najmä v smere na Dobšínú a Tornaľu. Kraj tak

reaguje na pokles diaľkových spojov, ktoré tieto úseky obsluhovali pred zavedením „vlakov zadarmo“. Nové spoje už nájdete na www.ep.sk.

Zrýchľujeme pravidelné autobusy

V roku 2020 zrýchlime pravidelnú autobusovú dopravu o 162 376 minút, čo znamená úsporu 2 706 prevádzkových hodín, rýchlejšie služby pre cestujúcich a úsporu vášho času. Po zavedení čipových kariet chystáme od 1. 1. 2020 ďalšie opatrenie. Minimálnu sumu na dobitie kreditu na kartu priamo u vodiča zvyšujeme z 5 na 10 eur, čím znížime frekvenciu nákupov a čas státia na zastávke. Nižšiu sumu si môžete aj naďalej dobíjať cez e-shop prostredníctvom aplikácie UBIAN alebo na zákaznických centrách dopravcov.

Pridávame expresné spoje medzi Košicami a Sobrancami

Ďalšie klasické prímestské spoje medzi Sobrancami a Košicami sme zmenili na expresné. Prevádzkované budú autobusmi vysokého štandardu IVECO Magelys. Novinka sa týka

spojov o 5.15 h zo Sobraniec s príchodom do Košíc o 6.55 h. Z Košíc o 14.50 h s príchodom 16.23 h do Sobraniec. Zastávku budú mať iba v Michalovciach, Sečovciach, prípadne v Hriadkach. Cesta autobusom medzi Košicami a Sobrancami sa vám vďaka expresným spojom skráti v priemere o 15 minút.

V kraji pribudlo 18 nových autobusov

Vozový park ARRIVA Michalovce posilnilo 18 nových autobusov. Prvé vyrazili na cesty v okolí Michaloviec, Sobraniec a Trebišova na jeseň. Začiatkom decembra odovzdal Košický samosprávny kraj ďalších desať. Zvyšujeme váš komfort, všetky sú vybavené elektronickými tabuľami a klimatizáciou.

Autobusy na zavolanie:

eurobus, a. s.
tel. 0915 752 224

ARRIVA
Michalovce, a. s.
tel. 056 6880 353

Ako slávil Vianoce naši predkovia

Vianoce sú dnes pre ľudí symbolom rodinných stretnutí a pohody. Inak to nebolo ani v minulosti.

Kedysi slávil ľudia vianočné sviatky predsa len trochu ináč, ako my dnes. Čo takto sa na chvíľu zastaviť a pripomenúť si, ako toto čarovné obdobie v roku prežívali naši predkovia?

V tradičnej kultúre sa vianočné obdobie spájalo s predstavou o magickom význame počiatku. Naši predkovia v tento čas vykonávali množstvo úkonov s cieľom zabezpečiť si hospodársku prosperitu v nadchádzajúcom roku. Pokúšali sa pozitívne ovplyvniť prírodu, zdravie a šťastie celej rodiny, ako aj predpovedať počasie a úrodu, narodenie, vydaj či úmrtie. Verili, že ich správanie počas

Štedrého dňa ovplyvní celý nasledujúci rok. Preto nemohli nič pokaziť.

Vianočný čas, ktorému v kresťanskej tradícii predchádza štvortýždňové obdobie adventu, sa začína Štedrým večerom. V Košickom kraji má 24. december rôzne pomenovania - Kračun, Vilija, Velija alebo Svätý večer. Naši predkovia sa v tento deň už od skorého rána pripravovali na večeru. Gazda chystal potravu pre dobytok a celé sviatky. Aby boli zvieratá zdravé, do jedla im primiešal cesnak s chlebom. Vrátil sa do domu so snopmi slamy, zavinšoval a rozmiestnil ich pod stôl a na lavice.

Gazdiné s dievkami varili vianočné jedlá a vypekali chlieb a kysnuté koláče. Pripravovali sa jedlá z obilnín, strukovín, ovocia a kapusty. Ako symbol bohatstva sa používal mak, symbolom zdravia bol cesnak a jablko. Z nápojov nechýbala hriata pálenka a víno. Spôsob slávania sviatkov závisel aj od vierovyznania ľudí. V niektorých oblastiach bol až do polnoci prikázaný pôst. Tam, kde sa mohlo mäso jesť už aj na Štedrú večeru, napríklad v okolí Rožňavy, pripravovali juchu - polievku z kyslej kapusty, mäsa, húb a prosa. Na Spiši sa jedávala kapustnica s hubami a strúhanou cestovinou - **papúnom**.

Jedným z najstarších obradových jedál sú opekance s makom a cukrom. Pod názvom bobaľky boli súčasťou štedrovečerného stola v okolí Michaloviec. Na Gemeri ich poznali ako **zuzáky** či **pupáky**. V okolí Trebišova sa zvykli piecť štyri pečivá, ktoré sa kládli na rohy vianočného stola, kde sa ponechali až do Nového roka alebo Troch kráľov. Najväčší z nich sa volal **kračun** a menší **kračunov brat**. Chlebové obradové pečivo nesmelo chýbať aj v obciach na Spiši, Gemeri či v Above.

Dnes máme veľa možností vyzdobiť si štedrovečerný stôl podľa vlastných predstáv. No kedysi aj v tomto smere ľudia dodržiavali zaužívané zvyky svojich predkov. Stôl zvyčajne prikrývali plachtou, z ktorej sa na jar vysievalo obilie. Na Zemplíne používali obrusy s pretkávanými líniami nítí alebo výšivkami červenej farby. Tá slúžila na ochranu pred zlými silami. Okrem jedál sa na stôl položila miska s troškou zo všetkých pestovaných plodín a nechýbala sviečka. Na Zemplíne sa pod obrus kládli šupiny z kapra alebo kovové mince, ako symbol bohatstva. Pod stôl sa ukladala slama, na ňu železné porisko zo sekery, ktoré symbolizovalo silu a zdravie. Nohy stola sa obkružili reťazou a uzamkli zámkom, čo malo zabezpečiť súdržnosť celej rodiny. Z každého jedla odobrali do pripravenej nádoby po tri lyžice pre

dobytok a hydinu, čo gazda po večeri odniesol do maštale.

O polnoci sa veriaci katolíci stretávali na polnočných omšiach. V obciach na Gemeri tesne predtým vyšli mládenci na vežu kostola a spievali náboženské piesne.

Dnes je symbolom Vianoc ale aj života a prosperity ihličnatý stromček. V niektorých oblastiach Košického kraja sa až do polovice 20. storočia zachovala jeho staršia forma - slamený stromček ako symbol úrody. Aj ozdoby sa líšili od tých dnešných. Na Spiši sa stromčeky zdobili jabĺčkami, perníkmi, do pozlátka zabaleným cukrom, orechmi alebo kúskom repy.

V Parchovanoch „**od viliji do Troch kráľov chodzilí po valaľe ješičkare**“. Takéto vianočné hry spojené s koledovaním, vinšovaním a obchádzkami v maskách boli typické pre Abov, Spiš, Gemer či Zemplín. Úlohou koledníkov bolo do domu privodiť šťastie, úspech a blahobyt v nastávajúcom roku. Vo Vlachove na Gemeri sa od 15. storočia na prvý sviatok vianočný hrávala vianočná hra **Vlachovská gubajka**, ktorej tradíciu v súčasnosti obnovila miestna folklórna skupina.

Na sviatok Božieho narodenia 25. decembra sa mal každý zdržiavať doma a nenavštevovať príbuzných. Nevykonávali sa žiadne domáce práce a jedli sa zvyšky zo štedrej večere. Na stoloch

sa objavili už aj zabíjačkové špeciality. Sviatok sv. Štefana bol všeobecne spojený s vinšovaním a organizovaním tanečných zábav.

Na Nový rok ľudia dodržiavali podobné obyčaje ako počas Štedrého večera. Aj v tento deň sa očakávalo, aby boli ľudia mierumilovní a v dobrej nálade. Ved'nie nadarmo sa hovorí: „**Ako na Nový rok, tak po celý rok.**“ Nemali sa konzumovať jedlá z hydiny, pretože by šťastie a majetok uleteli. Naopak, bravčovina ako symbol bohatstva, nesmela na stole chýbať. V okolí Trebišova sa varila hovädzia polievka. Symbolom bohatstva bola aj šošovica. Vyvrcholením vianočných sviatkov je 6. január - kresťanský sviatok Zjavenia Pána. V rímskokatolíckych obciach sa dodnes zachovala kňazská koleda. Kňaz žehná príbytky, kropí ich vodou a okiada za kadidlom. Dvere označí iniciálami C+M+B, ako symbol požehnania, a príslušným letopočtom. Pre pravoslávnych veriacich, ktorí sa riadia podľa juliánskeho kalendára, na tento deň pripadá Štedrý večer. V tradičnej kultúre mali veľký význam v kostole posvätené predmety - voda, krieda, cesnak a sviečka. Mali slúžiť na ochranu proti zlým silám. Najdôležitejšia bola podľa poverových predstáv voda. Gréckokatolícki a pravoslávni kňazi ju svätili rovno v potokoch a riekach. Ľuďom mala zaistiť zdravie, bohatstvo a silu počas celého roka, používali ju ako univerzálny liek.

Dostupná lyžovačka: bližšie, lacnejšie a bez tlačnice

Rozhýbte sa na svahoch a v bežkárskych stopách len kúsok od domova.

Regióny našej župy lákajú na aktívny oddych hlavne v teplejších mesiacoch roka. V zime uvažujú rekreační športovci skôr o „vyšantení“ sa pod Tatrami či na strednom Slovensku, prípadne v Alpách. No nie každý má čas či peniaze teperiť sa ďaleko do vyčytených lokalít, ktoré sú každým rokom plnšie. Mnohí vedia, čo znamená stresujúca lyžovačka uprostred davov ľudí, vyplnená zdĺhavým čakaním na skipasy, vlek či jedlo.

Tomu všetkému sa dá v Košickom kraji vyhnúť aj vďaka tomu, že naše lyžiarske strediská sú tak trochu krajinou nepoznanou. Túto zdanlivú nevýhodu oceníte na kopcoch, ktoré

nie sú celé bodkované prilbami a čiapkami na hlavách množstva lyžiarov. Dobrú lyžovačku si na nich užijete aj bez ohľadu na vašu obľúbenú farbu zjazdovky.

Nielen lyžovačkou môžete v prírode tráviť svoje zimné chvíle. V Košickom kraji si užijú aj tí, čo sa radi korčuľujú či sánkujú. Skúsenejší lezci, vyhľadávajúci adrenalínové zážitky, si môžu prísť tiež na svoje. Stále populárnejšie sa stáva ľadolezenie po zamrznutých vodopádoch Národného parku Slovenský raj.

Štyri lyžiarske strediská, ktoré musíte vyskúšať

Práve Slovenský raj je klasickým príkladom toho, že si ho ľudia spájajú skôr s letnou turistikou. Každému sa vybaví lokality ako napríklad Kláštorisko, Podlesok alebo Čingov. Menej známe je už napríklad lyžiarske stredisko Ski centrum Mraznica-Hnilčik, ktoré určite odporúčame vyskúšať. Leží v severnej časti Volovských vrchov, neďaleko Spišskej Novej Vsi v doline Železného potoka. Ponúka tri zjazdovky v nadmorskej výške v rozpätí 705 až 1035 metrov. Najdlhšia zjazdovka meria 1650 metrov. Ak začínate učiť deti lyžovať, odporúčame tamojšiu detskú škôlku, ktorá je dlhá sto metrov. Na svoje si prídu aj korčuľari, súčasťou

strediska je krytá ľadová plocha. Pri ideálnej premávke sa zhruba za 50 minút viete dostať autom z Hnilčika do ďalšieho zaujímavého lyžiarskeho strediska. Je ním Ski Telgárt, ktorý sa nachádza na pomedzí východného a stredného Slovenska, v blízkosti horehronskej obce Telgárt, v údolí medzi Nízkymi Tatrami, Slovenským rajom a Slovenským rudohorím. Zjazdovky sa nachádzajú v nadmorskej výške 905 až 1300 metrov a sú rozdelené na desať častí. Môžu ich využívať začiatočníci, skúsenejší aj nároční lyžiari, ktorých čaká kopec s prevýšením 400 metrov. Celková dĺžka zjazdoviek je 6,5 kilometra. Nakoľko je SKI Telgárt obľúbeným lyžiarskym strediskom, svojim návštevníkom ponúka zaujímavý program aj po zobutí si lyží. Odporúčame napríklad preteky psích záprahov.

Zaujímavým miestom na lyžovanie na pomedzí Slovenského raja je Relax Center Plejsy pri Krompachoch. Vo výške 470 až 912 metrov nad morom ponúka sedem zjazdoviek s dĺžkou 350 až 1400 metrov. Okolie areálu láka na zaujímavé výlety za históriou. Neďaleko sa týči Spišský hrad, ktorý patrí medzi najzrosiahlejšie hradné zrúcaniny na Slovensku a v strednej Európe. V Spišskej Kapitule nájdete neskororománsku Katedrálu sv. Martina, ktorá

je spolu s ostatnými pamiatkami v okolí Spišského hradu zapísaná do Zoznamu svetového kultúrneho a prírodného dedičstva UNESCO. Ak si nájdete po lyžovačke čas, určite odporúčame prechádzku po uličkách neďalekého starobylého mesta Levoča.

Lyžovačku si môžete v Slovenskom raji a jeho okolí užiť aj na zjazdovkách v Nálepkove, Vyšnej Slanej, v Poráčskej doline alebo v lokalite Palcmanská Maša v Mlynkoch.

Košičanom a ľuďom z blízkeho okolia, ktorí si obávajú lyže počas víkendov alebo po práci, určite nemusíme predstavovať známy lyžiarsky areál Jahodná. Spúšťať sa tu môžete na troch zjazdovkách s technickým zasnežovaním, ktoré ponúkajú aj večernú lyžovačku. Keďže je toto centrum mimoriadne obľúbené, najmä počas víkendov a voľných dní sa treba pripraviť na väčší dav ľudí.

A čo bežkári?

Aj pre milovníkov bežeckého lyžovania máme v Košickom kraji dostatok tipov. Len 15 kilometrov od Spišskej Novej Vsi sa nachádza bežkársky areál Grajnár. Ponúka 5 tratí rôznej dĺžky s prevýšením 80 až 360 metrov. Na Kojšovskej holi si môžete dopriať

5 kilometrov v bielej stope. Obnovený areál bežeckého lyžovania pri Dobšinskej ľadovej jaskyni, ktorý bol v minulosti dejiskom viacerých pretekov, ponúka okružnú trať so štyrmi rôznymi dĺžkami. Pri Košiciach sa vybežkujete na 9-kilometrovej trati z Jahodnej na Lajošku alebo na okružnej trati v Kavečanoch.

A ešte jedna špecialitka – ak radi zdolávate náročnejšie výzvy, vyšliapnite si na trate strediska SKI Telgárt cez hrebeňovku Tresníka. Pre všetkých, ktorí si počas športovania radi udržiavajú tepovú frekvenciu vo vyšších zónach, je 15-kilometrová bežkárka trať to pravé orechové.

Vlak pre turistov znova aj počas zimy

Milovníci zimných športov a turistiky budú môcť v tejto sezóne opäť využiť zimnú edíciu špeciálneho turistického vlaku Ľadový expres. Spolu so Železničnou spoločnosťou Slovensko ho pripravuje Krajská organizácia cestovného ruchu Košice Región Turizmus. Novinkou sú organizované túry, nordic walking a špeciálne zľavy na skipasy v strediskách po trase. Ľadový expres bude premávať každú februárovú sobotu z Košíc na juh Slovenského raja. Tipy na skvelé zimné zážitky s Ľadovým expresom nájdete na webe vylety.kosiceregion.com.

Vianoce a nový rok v kraji

25. 11. 2019 - 12. 1. 2020 Remeselnícke Vianoce

Kultúrne centrum Medzibodrožia a Použia v Kráľovskom Chlmcu pripravilo pre návštevníkov adventnú výstavu Remeselnícke Vianoce. V galerijnej časti múzea budú vystavené vianočné dekorácie, ktoré pripravili remeselníci z južného Zemplína. Záujemcovia si môžu pozrieť ozdoby vyrobené

rôznymi technikami aj unikátny medovníkový Betlehem či Vianočné mestočko spišských miest - malá Európska únia.

1. 12. 2019 - 12. 1. 2020 Vianočné stolovanie v minulosti a dnes

Originálna výstava, ktorú pripravilo Zemplínske múzeum v Michalovciach, ponúkne prierez vianočným stolovaním od tradičného až po najmodernejšie. Návštevníci si budú môcť pozrieť, ako mohol vyzeráť vianočný stôl v šľachtických i roľníckych rodinách v minulosti.

25. 11. - 30. 12. 2019 Tvoríme si Vianoce

Gemerská knižnica Pavla Dobšinského v Rožňave usporiadala pre svojich čitateľov výstavu kníh s vianočnou tematikou. Na svoje si prídu aj tí, ktorí obľubujú koledy. V rámci výstavy Spievame vianočné koledy si môžu pozrieť notový materiál s pesničkami, ktoré sa viažu k adventu a Vianociam.

19. 12. 2019 Vianočný koncert

Na Vianoce sa naladíte aj vo Verejnej knižnici Jána Bocatia v Košiciach, kde sa bude 19. decembra o 16.00 hod. sa tu bude konať vianočný koncert žiakov Súkromnej základnej umeleckej školy Vlada Urbana z Košíc. Okrem toho tu do konca decembra budú prebiehať vianočné tvorivé dielne, na ktorých si môžete vyrobiť originálne vianočné pohľadnice či ozdoby.

Viac informácií nájdete na webových stránkach kultúrnych inštitúcií.

Súťaž s tajničkou

Milí lúštitelia, správnu odpoveď z tajničky nám pošlite e-mailom na tlacove@vucke.sk do **31. 1. 2020**. Vyhrať môžete solárnu powerbanku a termohrnček. Účastníci prihlásením sa do súťaže a splnením podmienok dávajú KSK svoj súhlas so spracovaním osobných údajov, ktorými sú poskytnuté identifikačné údaje účastníka súťaže (meno, priezvisko, e-mail, adresa trvalého pobytu, telefónne číslo). Tieto osobné údaje budú spracované výlučne na účely realizácie súťaže a odovzdania výhry.

Výhercovia z predchádzajúceho čísla: **Michal Šokin, Ján Kováč**

POMŔČKY: BMC, BOBA	NALIEHANIE, VÝZVA (KNÍŽ.)	SÍDLO V KAMERUNE	OBIL KOVOM	VOLÚMEN (SKR.)	POMŔČKY: EKOL, LELE	OSOBNÉ ZÁMENO	DĹŽKA PO ČESKY	BŔR (ZN.)	EKOLOGICKÝ PRÍPRAVOK	REVÚCIA (EČV)	POMŔČKY: ATECA, RIBE	METER	STARÁ MAMA	POMŔČKY: ACE, AMID,	TAJNIČKA 2	OBCHODNÝ DOM (SKR.)	NEMECKO (MPZ)	KAMERUN (MPZ)	AKCIA PO ČESKY
KRAJ NA JUHU SLOVENSKEU					ODOBERANIE						MEGABYTE (ZN.)			VELITEĽ					
TAJNIČKA 1					ROČNÉ OBDOBIE						ATRA BANKA (SKR.)			SYSTÉM NAVIGÁCIE				KEŤ	
								POPRAVCA				ZLÚČENINA DUSÍKA						BIANKA (DOMÁČKY)	
INFEKČNÉ OCHORENIE						MPZ VOZIDIEL LAOSU				TYKAJÚCA SA BÁB							ZNAČKA BICYKLOV		
						UVEDIEM PO ČESKY				VEČER PO NEMECKY							OBRUBA		
LEV PO CHORVÁTSKY				LISTOVÁ ZELENINA							ÚMRŤE, SKONANIE						JŔD (ZN.)		SAMOHĽÁSKA
				JEDZ (EXPR.)							KTORÝ						CHUDBNÝ ČĽOVEK		NAUEVA
POMŔČKY: ALIAB, ADS, OAK, SAA	DŔVERNÉ OSLOVENIE PARTNERA	POTOM			NÁNŔS HLINY			HARULA						PUZDRO					EČV OKR. KOŠICE
	ČESKÝ SPEVÁK				MESTO V RUSKU			EČV DETVY						KRVNÁ SKUPINA					
RÍMSKA ČÍSLICA TÍŠIC		INDONÉZSKÉ MESTO					OKOLO (POET.)	PRIKRÝVKA					ESO PO ANGLICKY					EMISNÁ KONTROLA	
		MIEŠTO (SLANG.)						LETECKÁ SPOL. JAR					OZRUTA					UNION RÉPUBLIC	
ULTRAFIALOVÝ (SKR.)			TAJNIČKA 4									KONZUMUJE OBED							
			SĽOVESNÁ PREDPONA									BAHRAIN (KŔD)							
COLNÉ POPLATKY				HORNÁ KONČATINA					RÍMSKA ČÍSLICA 500		EČV BANSKEJ BYSTRICE			TAJNIČKA 5	PLŔŠNÉ MIERY				KAMEŇ
				ČIN (ANGL.)					BLATO						OD				
AKOSI						DUB PO ANGLICKY				BIBIÁNA (DOMÁČKY)	ČEŠŤ (KNÍŽ.)						PREDĽOŽKA (LATIN.)	SEKUNDA	
						HLAVNÉ JEDĽO DŔA					KADIAĽ						DÁNSKE SÍDLO	DEDINA	
OKEJ (SKR.)			ŠKŔTSKE SÍDLO					ABKOMMEN (SKR.)				DRUH			TAJNIČKA 6				
			DIANIE, PROCES					ŠPANIĽSKÉ SÍDLO				HNEV							
POMŔČKY: CAOL, LARBA, OB	AIR FORCE (SKR.)	DOM TECHNIKY			BEL (ZN.)		SUDÁNSKY KAMERŤ						VNÚTRI				LEN, JEDINE		
	POPEVOK				TAJNIČKA 3		RÁDIUM (ZN.)						LÍTIUM (ZN.)				GUATEMALA (KŔD)		
PRIRAĽ. SPOJKA				LIETAĽLO (HOVŔR.)													DREVENÁ NÁĽOBA		
				NŔRSKO (MPZ)					OSTRAŽÍŤY								ÁR (ZN.)		
PEKNE (SLANG.)					NEMECKÝ URČÍŤY ČĽEN					ZĽ DUCHOVIA				ŠPANIĽSKÉ MENŔ					